

Kutadgu Bilig 'den Öğütler

M. Feyzullah AKYÜZ

Kutadgu, mutluluk veren, mesut eden, ikbal sahibi kılan, esenlik sağlayan, gönendiren anlamında bir türemiş sıfattır. **Bilig**, Hakanîye Türkçesinde “bilmek” fiilinin köküdür. Bu durumda kutadgu bilig, mutluluk veren bilgi anlamına gelmektedir. Yerine göre kutlu kılan bilgi, mesut eden bilgi, ikbal ve devlet sahibi yapan bilgi, sürekli esenlik sağlayan bilgi, gönenç yollarını öğreten bilgi ve biraz daha değişik bir ifadeyle mutluluk bilgisi gibi anlamlara gelmektedir.

Türk-İslam edebiyatının ilk eserlerinden biri olan Yusuf Has Hacıp'in Kutadgu Bilig'i mesnevi tarzında yazılmış büyük bir edebi eserdir. Dili Türkçe'dir ve on birinci yüzyılda Karahanlılar Devletinde konuşulan Uygur dilidir.

Bir ayağı Türk dünyasına, diğer ayağı da İslami naslara dayanan, sahasında özgün bir eser olan Kutadgu Bilig'in hemen her beyti birer vecize olarak ele alınarak güzellik, doğruluk, iyilik üstüne afiş ve tabela olarak asılabilecek, asıldığı mekânın görünümünü ve okuyan zihinleri süsleyebilecek cümlelerden ibarettir. Bu vecizelerden bir demet aşağıda sıralanmaktadır:

- Allah kime akıl ve bilgi verirse o, sayısız iyiliğe el atar. Bilgiyi büyük, anlayışı ulu say. Bu iki özellik seçkin kulları daha da seçkin ve yüksek yapar.
- Yönetici olmak isteyen kişi anlayışlı olmalı. Halkı yönetmek için hem akıl hem cesaret gerekir.
- Eğer yönetici olursan, sözünle ve işinle iyilik yap. Gençlik kaçır, can uçar; bu düş gibi dünyadan özün tez göçer. Hayatını sermaye edin. Bu sermayenin kazancı iyiliktir. Bu da sana yarın için azık olur.
- Hangi bey bilgili ve akıllı ise daima bilginleri kendine yakın tutmuş, onların bilgilerinden yararlanmıştı.
- Bilgi, karanlık gecelerin aydınlatıcısı olan kandile benzer. Bilgi, sana aydınlık veren bir ışıktır. Akıl yüceltir, bilgi büyütür. İnsan her ikisi sayesinde saygı görür.
- Bilgiler şu dört şeyi küçümseme demişler: yangın, düşman, hastalık ve bilgi.
- Yöneticilere de parlak bir gelecek için sabır, yumuşak huy, nezaket, akıl ve bilgi gerekir.
- Aceleyle girme işe sabırlı ol. Serinkanlı davran. Acele yapılan işler yarın pişmanlık verir. Kişi kendini acele davranmaktan alıkoyarsa beylik makamına bile ulaşabilir.
- Hep iyilik et. İyiliği kendine eş, arkadaş edin.
- Kim mutluluğu yakalamışsa o kişi alçak gönüllü olmalıdır. Çünkü mutluluğun devamını sağlayacak şey alçak gönüllülüktür.
- Dünyadaki en büyük zenginlik, özüyle sözüyle doğru olmaktır. Onu kazanmak istersen özünü, sözünü ve gönlünü temiz tut.
- Akıllı insan yavaş, telaşsız, dayanıklı ve sabırlıdır. İşe çok dikkatle bakar ve sükûn ile ele alır.
- Bilgili, akıllı ve bilge yöneticinin iki dünyada da makamı yüksek olur. Bir şair bu konuda şöyle diyor: Bana tarif et sonsuz mutluluk nedir? İnsanlar arasında sonsuz mutlu kimdir? Yediğinden yediren hem dünyanın mutluluğunu derer. Hem öbür dünyada da mutluluk köşesini kapar.
- Acelecilik herkese zarar verir. O, içten gelen bir korkunun eseridir. Acelecilik, gevezelik ve hiddet bilgisizlik belirtileridir. Acele yapılan işler acılı olur.
- Hayâ, iyiliklere yönelten ve ulaştıran bir araçtır. Bu kadar iyi bir şey olan hayâ insan için büyük bir süttür.
- İyi bir yönetici olmak isteyen birisi şu beş şeyi kendinden uzak tutmalıdır: acelecilik, cimrilik, hiddet, inatçılık ve yalancılık.
- Akıllı, vefalı kimse insanların en soylusudur.
- Gönlünle ve dileğinle samimi, hareketlerinle dürüst olursan istediğin yerde mutluluk içinde yaşarsın. İnsanlardan uzaklaşıp yalnız yaşama, başkasının kusurunu değil, kendi kusurunu gör.
- Eğer sözünün seçkin ve etkili olmasını istersen, ancak sorulduğunda cevap ver. Cevabın doğru ve dürüst olsun. Boşboğazlık etme, başkalarını çekiştirme, dedikoduya katılma, kendin dedikodu yaparak fitne çıkarma.

Kaynak: Yusuf Has Hacıp (2016) *Kutadgu Bilig*, Derleyen: Yaşar Çağbayır, 2. Baskı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

